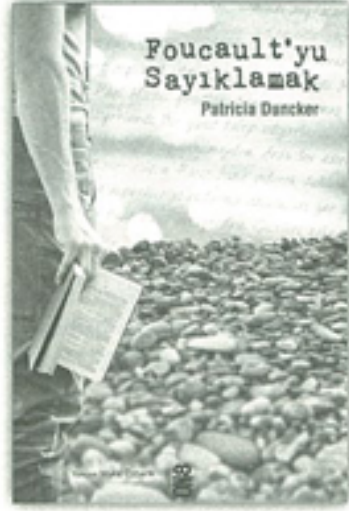

Tuğçe Keleş

Foucault'yu Sayıklamak,

Patricia Duncker

Roman, Türkçesi: Murat Özbek,
Günüşiği Kitaplığı

Üstün algı gücü ve yetenekleriyle polisiye kurgunun en ünlü dedektifi Holmes; Arthur Conan Doyle'un *Bohemya'da Bir Skandal* (1891) öyküsünde yanından ayrılmak isteyen Doktor Watson'a, "Boswell'im olmadan hiçbir şey yapamam," diye sitem ediyordu.

Kötülük Çiçekleri'nin (1857) "Okuyucuya" ithaf ettiği şiirinde Charles Baudelaire; can sıkıntısının canavar doğasından şikâyet ederken bu canavarı çok iyi tanıdığını iddia ettiği okuru ikiyüzlü olmakla suçluyor, arkasından da ona *kardeşim ve benzerim* diye hitap ediyordu.

Fikirlerini daha sonra aynı isimli bir kitapta toplayan Fransız düşünür Michel (Paul-Michel) Foucault'nun deyişle bir botanik elkitabından alınmışçasına gerçekçi çizilmiş pipo resminin (1928) altına "Bu bir pipo değildir," diye yazan René Magritte'in resminin pipo olması için seyircilerine ihtiyacı vardı. Resme her bakanın zihninde canlanan pipo imgesi ister ünlü dedektife, ister Baggins'lere ait olsun; tek bir sözcük, tek bir resim, pek çok çağrışımla ona bakan kişiler sayesinde pipo kimliğini kazanıyordu.

Sözcüklerle imgelem arasındaki bu sembiyotik ilişki, yaratımın olduğu her sanat ve bilim dalında geçerlidir. Fakat özellikle edebiyat, bu alanda farklı bir kulvarda ilerler. Pipo resmini imgelemlerinde pipo yapan seyirciler gibi, sözcükler ve imgelem arasındaki köprüde yazarın da okurlarına ihtiyacı vardır. Kelimeleri oluşturup kalıba döken özne, yazar; nesnesi ise okurlardır. Göldeki kendi yansımasına bakan Narkissos gibi; yazar, kelimeleriyle okura bakar ve ondan gelen yansımayla yarattıklarını görür.

Peki, bu ilişki sanıldığı gibi tek yönlü bir ayna mıdır? Yazarın okur üzerindeki etkisi çoğunlukla tartışılmaz bir gerçekken, okurun yazar üzerindeki etkisi nasıl anlaşılır?

Avangart tiyatronun dâhilerinden Fransız aktör, şair ve tiyatro yazarı Antonin Artaud, *Toplumun İntihar Ettirdiği Van Gogh* (1947) isimli ateşli savunusunda, "Hiç kimşeyi kendini cehennemden kurtarma amacı olmaksızın bir şey yazmamış, boyamamış, yontmamış, kalıp dökmemiş, inşa etmemiş veya icat etmemiştir," diye yazmıştı.

Algılayıcı konumunda olan nesneye, yani okura, izleyiciye böylesine hayati bir görev veren Artaud'nun görüşlerine Gabriel García Márquez'in, 1981 yılında *The Paris Review* dergisinde yayımlanan röportajında kim için yazdığı sorusuna verdiği cevap da eklenebilir: "Sanırım, genellikle biri için yazıyorsunuz. Ben yazılarımı yazarken şu arkadaşım bunu beğenecek, bu arkadaşım bu paragrafı veya bu bölümü beğenecek diye hep belirli kişileri düşünüyorum. Sonuç olarak, tüm kitaplarınızı arkadaşlarınız için yazılıyor. *Yüzyıllık Yalnızlık*'i bitirdikten sonraki en büyük sıkıntım, milyonlarca okur içerisinde artık kim için yazdığımı bilemememdi; bu beni rahatsız etmiş ve kısıtlamıştı. Sanki yüzlerce göz size bakıyor ve siz, onların ne düşündüğünü bilemiyorsunuz gibiydi."

Yazarın sallantılı teknesinin bir nevi çapası görevi gören okurlar, Le Guin'in de konusu olmuştu. Márquez'in röportajından yedi yıl sonra Ursula K. Le Guin, *Dünyanın Kenarında Dans Etmek* (1989) kitabında yer alan "Fikirlerinizi Nereden Alıyorsunuz?" makalesinde yazarın her şeyi tek başına yapamayacağını yazmıştı: "Okur, okuyarak öyküyü hayata geçirir; onu canlı bir şeye, bir öyküye dönüştürür."

Metafizik bize ormanda tek başına düşen bir ağacın sesini kimse duymazsa, o ağacın gerçekten düşüp düşmediğini sorguladır. Kuantum fiziğini ilgilendiren bir problem olması dışında, felsefi bir soruya da işaret eden bu söz oyunu, gözlem ve gözleyicinin olmama durumunda yaşanan paradigma kaymasını aktarır: Bir aktörün sanatını sergilemeye, bir yazarın eserinin okunmasına, bir ressamın resimlerinin görülmesine, bir müzisyenin müziğinin duyulmasına ihtiyacı vardır; seyircisi isimsiz ve yüzüstü olsa bile.

Haziran ayında ON8'den çıkan Patricia Duncker'in *Foucault'yu Sayıklamak* kitabı bu anlamda postmodern kurguyu yüzyıllık okur-yazar ilişkisine getiriyor. Kurgunun, edebiyat ve duyguyla harmanlanabildiği nadir örneklerden biri olan bu kitapta soluksuz bir aşk hikâyesi anlatılmış. Aşkın edebî ve fiziksel hali pek çok ruhta vücut bularak eşsiz bir anlatım yakalanmış.

Kitabın konusunu hiç bilmeyenler için kısa bir özet geçmek gerekirse... Roman isimsiz bir İngiliz doktora öğrencisi üzerinden anlatılıyor. Öğrenci, tezini Goncourt Ödüllü Fransız yazar Paul Michel'in eserleri üzerine yazıyor ve tezinin konusunu da sadece yazarın eserleri üzerine odaklamakta ısrarlı; ta ki Cambridge kütüphanesinde başka bir doktora öğrencisi olan hırçın ve büyüleyici Germanist ile tanışana dek. Biri eşcinsel, öteki ressam iki birbirinden bağımsız babaya, kayıp bir anneye ve tez konusu olan Schiller için de vahşi bir tutkuya sahip olan Germanist, İngiliz öğrencinin hayatını ve o zamana kadar aklına girmiş olan bütün düşüncelerini altüst eder.

Biri Fransız, diğeri German dilleri üzerine uzmanlaşmaya hayatlarını adanmış iki dilbilimci arasında çalkantılı

bir aşk başlar. İngiliz öğrenci, Germanist'e körkütük âşık olsa da, genç kadının ona olan ilgisinden pek emin değildir: Arkadaşının deyimıyla Germanist biraz korkutucudur. Tüm bunlara rağmen genç dilbilimci Paul Michel konusunda neredeyse İngiliz öğrenci kadar bilgi sahibidir. Paul Michel ile Michel Foucault arasındaki çeşitli eserleri üzerinden ortak konular ve göndermelerle süslü muallak ilişkiye kahramanımızın dikkatini çeken de Germanist olur. İki gencin ateşli ilişkisi oldukça hoş ilerlerken bir gün her delikanlının kâbusu olan bir şey gerçekleşir: Germanist sevgilisini babasıyla tanıştırmak ister. Neredeyse kızı kadar 'cool' bir karakter olan Germanist'in babası, nam-ı diğer "Merkez Bankası", neyse ki İngiliz öğrencinin korkularını yatıştırır. Fakat sevgilisi ve sevgilisinin babasıyla yemek yerken laf arasında söylediği bir söz, İngiliz öğrenciyi dönülmez bir yola sokacaktır. Germanist, İngiliz öğrencinin üzerine tez yazdığı yazarı Paul Michel'in şu anda nerede olduğunu bilmemesini affedemez.

İngiliz okuru, sonunda onu bulduğunda Paul Michel ise paranoid şizofreni teşhisiyle, saldırgan davranışları yüzünden hâkim kararıyla yaklaşık dokuz senedir psikiyatrik bir hastanede kalmaktadır. Araya Paris şehrinin ve Paul Michel'in; "Cher maître" hitabıyla Michel Foucault'ya yazıp göndermediği mektuplarının da girdiği bir yolculuk sonra-

sında, Germanist'in şiddetli iteklemeleriyle İngiliz öğrenci, artık İngiliz okur olmuştur: Paul Michel'in, Michel Foucault'nun ölümünden sonra yerini dolduramadığı boşluğa aday tek ve biricik, biricik okurdur o.

Paul Michel, tam bir *L'Évadé*'dir, ulaşılmak istenen ama ulaşılamayandır. Okurla yazarın buluşması ve aşkı, *La Maison d'Été* gibi bir mevsimlik, *La Fuite* gibi şiddetli kaçışlarla dolu olur, fakat fırtınalı etkileri katmerlenerek sürer. Yer, zaman, yaş, cinsiyet gözetmeyen bu aşkın kökenlerinin aslında sadece iki kişiye ait olmadığı zamanla anlaşılır.

Bir oturuşta tozlu kütüphane raflarına ve Paris sokaklarına sokan roman elden bırakılmadan okunacak cinsten. Duncker, yarattığı dünyanın mahremiyetine okuru bir mknatis gibi çektikten sonra ne olacağını ipuçlarını vermeden sürükleyip götürüyor. Ancak son satırlara gelindiğinde kitap boyunca atılan taşlar birdenbire yerlerine oturarak kurgunun aslında nasıl sağlam bir işçilikle örüldüğünü kanıtıyor.

Bu çarpıcı sona, Patricia Duncker'in meraklı ve araştırmacı okurunun yaşadığı sürpriz de ekleniyor: İsimsiz karakterler, alegoriler, rüyalar, hayalî eserler, paralel hikâyeler, mekânlar ve çift isimlerle dolu romanda neyin gerçektir, neyin esinlenme, neyin kurgu olduğunu bulmak da bize, yani isimsiz okura kalıyor.

Patricia Duncker